

1. El Parc del Garraf

Els primers documents que proposen la protecció legal del parc es remunten a l'any 1932, quan el doctor Rubió i Tuduri redactà, per encàrrec del govern republicà de la Generalitat, el Pla de Distribució en Zones del Territori Català. En aquest pla el Garraf figurava amb la qualificació de "parc reserva". Els esdeveniments històrics que es succeïren van congelar el projecte fins l'any 1976, quan la Diputació de Barcelona adoptà l'acord d'incorporar el massís del Garraf al catàleg de parcs del Pla provincial endegat el 1963.

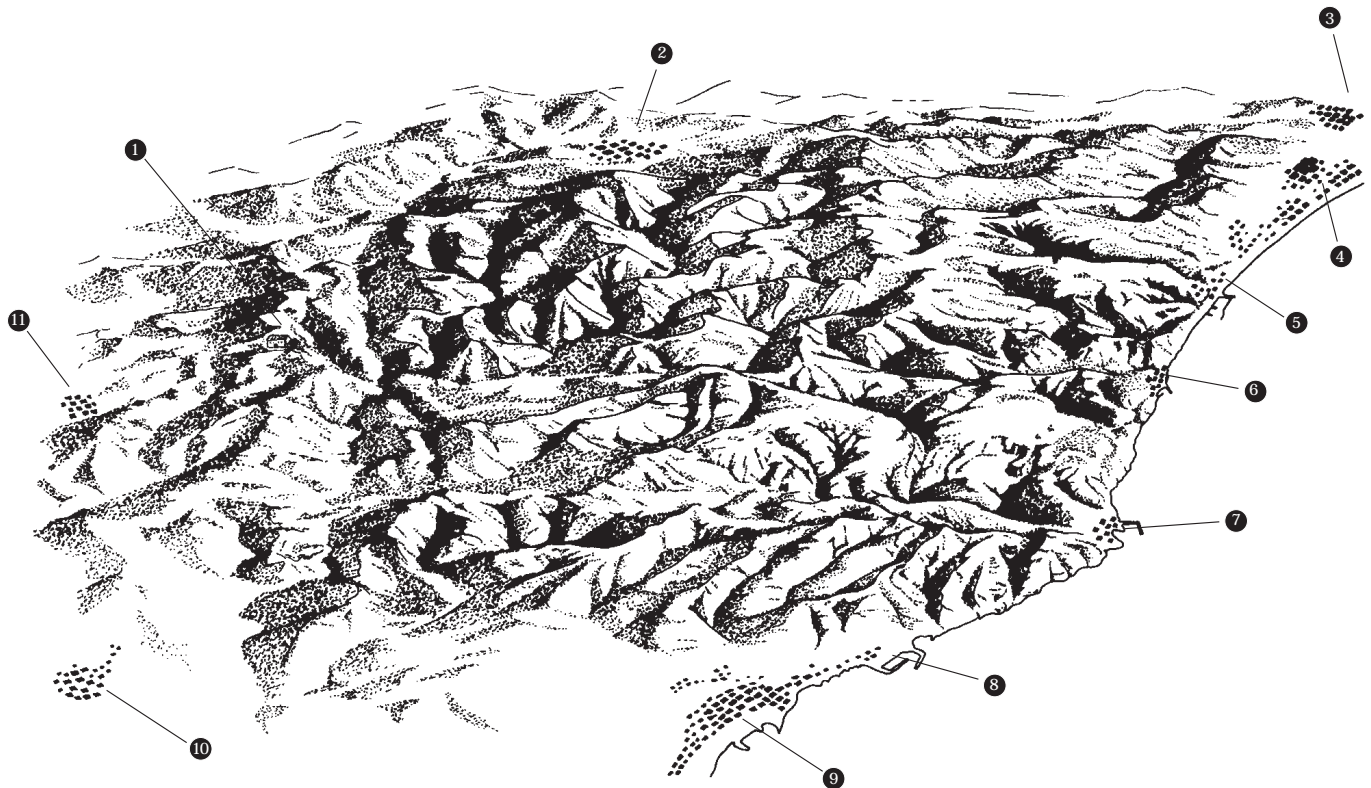
Durant els anys setanta diverses activitats econòmiques molt agressives amb el medi natural (pedreres, abocador d'escombraries, instal·lacions diverses, projectes d'urbanitzacions) amenaçaren la integritat del massís. Aquesta situació accelerà la iniciativa de la Diputació de Barcelona, a fi de declarar el Garraf parc natural l'any 1984. Els límits i l'ordenació del massís van ser determinades, finalment, en el Pla Especial de Protecció, promogut per la Diputació de Barcelona, i aprovat pel Ple d'aquesta corporació, la tardor de 1986.

■ Situació geogràfica i relleu

El conjunt orogràfic del Garraf és situat a uns 30 km al sud-oest de la ciutat de Barcelona, a cavall de tres comarques: l'Alt Penedès, el Baix Llobregat i el Garraf. Forma part de la Serralada Litoral Catalana i està delimitat per la mar Mediterrània, la vall del riu Llobregat i la depressió del Penedès.

Les muntanyes que configuren el massís del Garraf són baixes. Els cims més importants els assoleixen la Morella (594 m), el Rascler (572 m) i la Mola (534 m). El relleu d'aquestes muntanyes es caracteritza per presentar cims arrodonits i vessants abruptes. Les valls, anomenades també "fondos", estan solcades per rieres seques i marcades per l'antic curs de les aigües.

El parc ocupa actualment una superfície de 12.377 ha i acull, parcialment, 9 municipis distribuïts per comarques de la següent manera:

El relleu del massís del Garraf.

1. Escola de Natura Can Grau	5. Port-Ginesta	9. Sitges
2. Begues	6. Garraf	10. Sant Pere de Ribes
3. Gavà	7. Vallcarca	11. Olivella
4. Castelldefels	8. Aiguadolç	

<i>COMARQUES</i>	<i>MUNICIPIS</i>
ALT Penedès:	Avinyonet del Penedès, Olesa de Bonesvalls
BAIX LLOBREGAT:	Begues, Castelldefels, Gavà
GARRAF:	Olivella, Sant Pere de Ribes, Sitges, Vilanova i la Geltrú

■ Geologia i litologia

El massís del Garraf està constituït, principalment, per calcàries (pràcticament a tot el massís), dolomies (a Rat Penat) i margues, tot i que també trobem, de forma menys significativa quant a la superfície que ocupen, gresos (a Bruguers) i esquistos.

A grans trets podem definir el massís com un bloc gruixut i compacte de dolomies del Juràssic i calcàries del Cretaci que reposen sobre calcàries i gresos del Triàsic. Aquests es troben, alhora, sobre materials del paleozoic. El conjunt del massís és inclinat i cabussa cap al sud-oest.

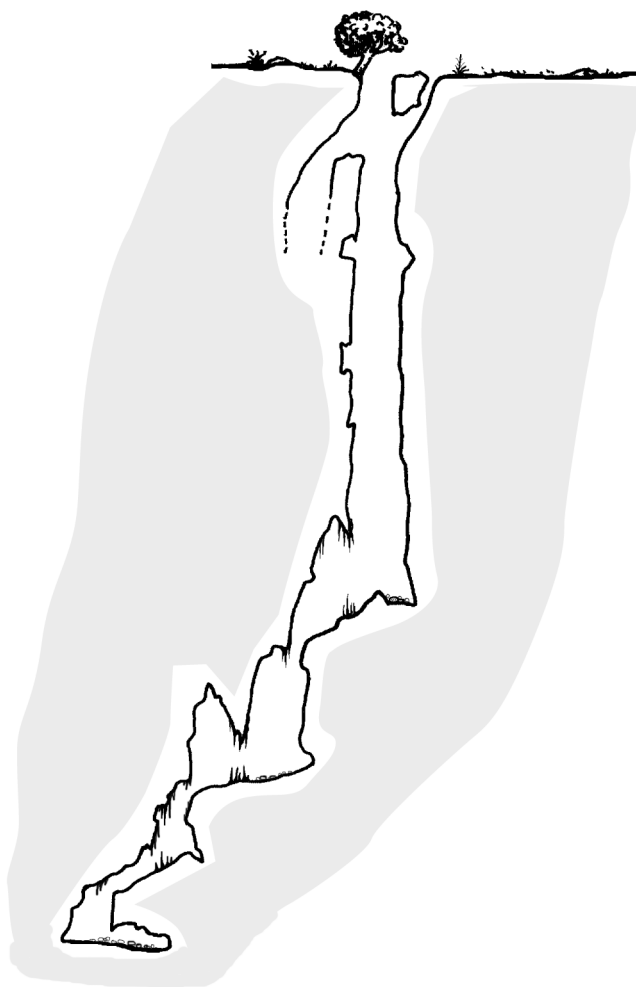
Aquest bloc està format doncs, per roques sedimentàries carbonatades, en les que el carbonat càlcic n'és el principal constituent. L'origen d'aquests materials es troba en les restes d'éssers vius marins que, en morir, es van amuntegar en zones de sedimentació. És senzill, per tant, trobar fòssils. La toponímia del relleu així ho indica amb indrets com el Fondo de les Llenties. El nom fa referència a les orbitolines, foraminífers fossilitzats de forma i mida similar a les llenties.

Els sòls que dominen el territori són sòls rojos descarbonatats, anomenats "terra rossa". Es caracteritzen per ser poc profunds i sovint ocupar només les esquerdes que queden entre les roques.

La naturalesa calcària del massís fa que un dels trets més característics del paisatge sigui el seu modelat càrstic. Aquest tipus de relleu és propi de regions calcàries on l'acció erosiva de l'aigua sobre la roca ha originat, al llarg del temps, l'aparició d'unes formes de relleu, tant internes com externes, que inclouen rasclers, dolines, coves i avencs entre d'altres.

D'entre les formes de modelat càrstic extern, destaquen els rasclers i les dolines. Els rasclers són conjunts de canals, solcs, estries agudes i forats que modelen la superfície de les roques. De vegades els trobem agrupats formant els anomenats camps de rasclers. Una dolina és una depressió tancada en forma d'embut. Es formen per l'encreuament de fractures i diàclasis, lloc per on penetra l'aigua que dissol la roca, o per l'enfonsament del sostre d'una cova. L'embut que en resulta, que pot ser de pocs metres a desenes de metres de diàmetre en el cas del Garraf, es pot reomplir de materials de descarbonatació, de terra rossa. També podem trobar camps de dolines. Tradicionalment aquestes superfícies han estat aprofitades pels pobladors del massís per establir-hi conreus perquè són les terres més toves.

El món subterrani del Garraf és ric en cavitats, principalment avencs. Els avencs estan formats per pous oberts a l'exterior, galeries i sales. En el seu interior podem trobar formacions que, per la seva bellesa i espectacularitat, han atret l'atenció de molta gent. Les estalactites i les estalagmites, les colades i les banderes són algunes d'aquestes formacions producte de la precipitació del carbonat de calci dissolt en l'aigua. Els prop de 300 avencs que foraden el massís han estat l'escola de totes les generacions d'espeleòlegs de Catalunya. L'any 1997 es va commemorar el centenari del naixement de l'espeleologia a Catalunya que,

Topografia de l'avenc de l'Esquerrà

precisament, va succeir al massís del Garraf. Concretament, va ser Norbert Font i Sagué el pioner d'aquesta nova disciplina, realitzant la primera exploració espeleològica a l'avenc de can Sadurní, a Begues.

L'avenc de l'Esquerrà, dins el terme municipal d'Olesa de Bonesvalls, és una de les cavitats més espectaculars del massís degut a les seves dimensions. La primera exploració es dugué a terme l'any 1908 i va permetre topografiar el primer pou, de 67,7 m de profunditat. Darreres exploracions han permés calcular una fondària màxima de 235 m.

■ Clima

La situació costanera del massís del Garraf determina l'existència d'un clima típicament mediterrani, caracteritzat per pluges no gaire abundants (de 500 a 600 mm/any), que es concentren sobretot a la tardor i a la primavera, i unes temperatures suaus degut a l'esmoreïment del mar, que es mantenen discretament baixes a l'hivern i assoleixen els màxims al juliol i a l'agost, condicionant uns estius secs i calorosos. Aquesta sequera estival es veu incrementada per la naturalesa calcària del massís. En efecte, l'aigua de pluja s'infiltra fàcilment per les nombroses fissures de les roques i, alhora, el sòl prim i discontinu reté molt poca aigua. A més, el color blanquinós de les roques i la poca cobertura edàfica i vegetal, ben freqüents en alguns indrets del massís, reflecteixen molt els raigs del sol, tot escalfant i assecant les capes més superficials de l'aire.

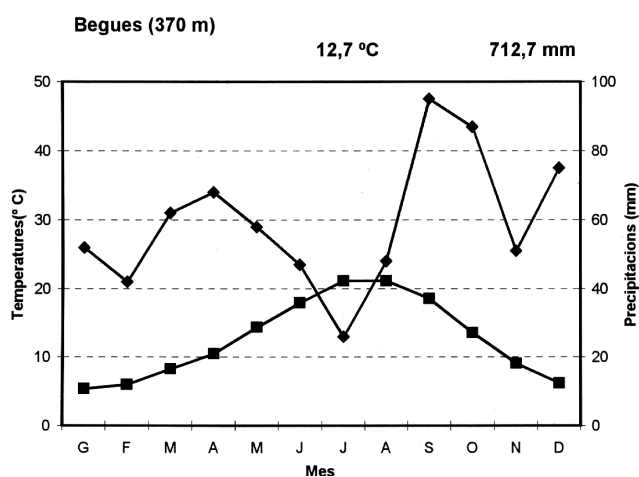

Diagrama ombrotèrmic de Begues.

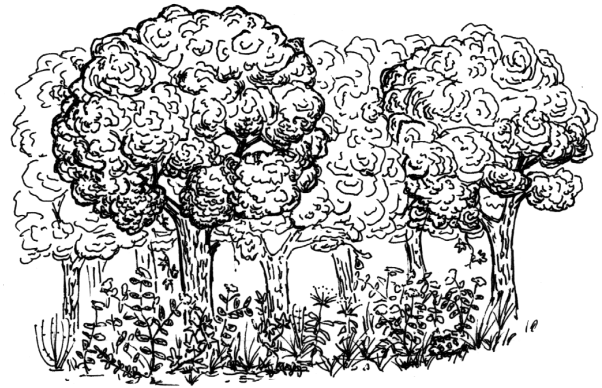
■ Vegetació

Tot i que a primer cop d'ull, el Garraf se'ns presenta com un paisatge pobre en quant a vegetació, la varietat d'espècies és destacable i el seu interès indiscutible. El tipus de terreny, la situació geogràfica i la proximitat del mar, fan del Garraf un indret privilegiat ja que constitueix, a la Mediterrània occidental, la frontera entre les comunitats vegetals septentrionals (caracteritzades pels boscos) i les comunitats vegetals meridionals (caracteritzades per formacions arbustives).

A trets generals podem diferenciar dues grans regions al massís. Les terres de l'interior són el domini de l'alzinar amb marfull, tot i que actualment aquesta comunitat és minoritària i es troba molt alterada degut a la pressió de diferents activitats humanes, com la ramaderia o els incendis forestals. El Garraf és el límit de distribució meridional d'aquesta comunitat, de la qual en trobem clapes a les fondalades de la Mola. Com a resultat trobem comunitats de degradació representades per garrigues i brolles acompanyades, molt sovint, de pi blanc.

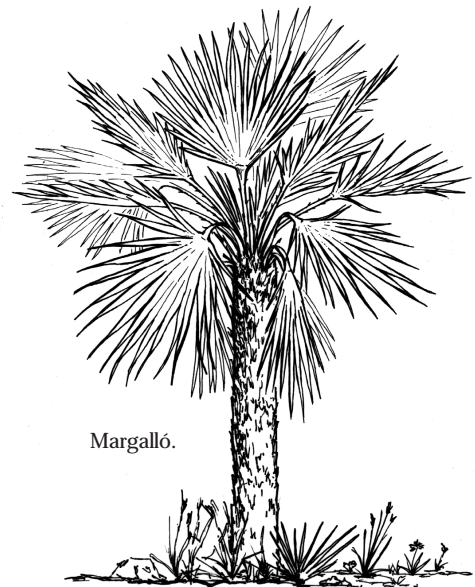
Bloc esquemàtic de la màquia de garric i margalló.

Bloc esquemàtic de l'alzinar amb marfull.

A la façana litoral trobem l'anomenat país de la màquia de garric i margalló. Aquesta interessantíssima comunitat vegetal climàtica, escleròfil·la i perennifòlia, es caracteritza pel seu port arbustiu alt (fins a 3 m) i per la presència del margalló o bargalló (*Chamaerops humilis*), que és l'única palmera autòctona europea i que té, al Garraf, el seu límit de distribució septentrional. Aquesta comunitat integra també plantes com el llentiscle i l'ullastre així com espècies d'origen nord-africà, com el càrritx (*Ampelodesma mauritanica*), una gramínia de grans dimensions que s'estén afavorida pels incendis. Actualment, i degut sobretot als incendis, la màquia ha reduït molt la seva àrea de distribució al massís, essent substituïda per garrigues i brolles de romaní i bruc d'hivern, amb un estrat més o menys important de pi blanc (*Pinus halepensis*).

El margalló és una espècie protegida. La seva recol·lecció està prohibida i penalitzada d'acord amb l'ordre de 5 de novembre de 1984 del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya.

Margalló.

La major part del parc és, per tant, un matollar més o menys dens i verd tot l'any. Hi predominen plantes de fulla perenne i escleròfil·la, que presenten interessants adaptacions per a combatre la manca d'aigua. Tant a la regió més meridional com a la més septentrional, encara es conserven pinedes denses cobrint les brolles de romaní i bruc d'hivern.

També cal destacar la nombrosa vegetació rupícola i de cingleres, com el te de roca i la linària de cingle, que troben al massís unes condicions idònies per desenvolupar-se, i la vegetació arenícola i de platja, com el jull de platja, el lliri de mar, el borró, o l'esperobolus, presents a les petites cales.

Nota: Podeu consultar els cartells de flora i fauna del Garraf editats pel Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.

■ Fauna

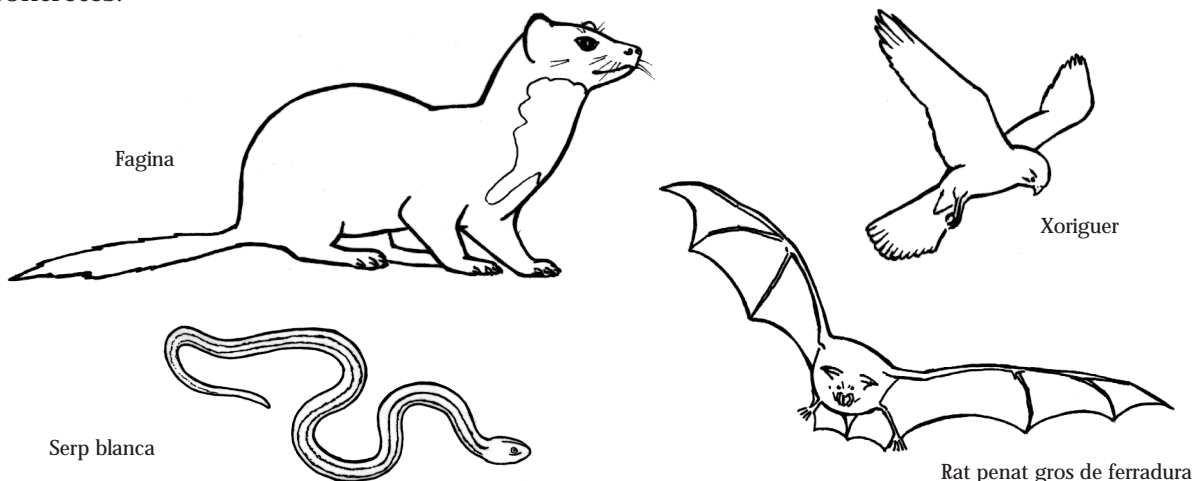
Les característiques ambientals del massís del Garraf fan d'aquest un medi on les condicions de vida són realment dures. En conseqüència, la fauna que hi habita no destaca per la seva quantitat o la seva diversitat; tot i això, és més variada del que podríem pensar. Aquestes mateixes condicions però, fan que determinats grups d'animals no tinguin cap representant al Garraf com els peixos d'aigües dolces i d'altres. Rèptils com el llangardaix comú o la serp blanca, amb el cos recobert per unes escates coriàcies i dures que els preserven de la pèrdua d'aigua, estan perfectament adaptats a aquest medi.

Al massís del Garraf també hi viuen els representants més genuïns dels mamífers de les nostres terres. Alguns, com el cèrvol, la cabra salvatge o el llop van desaparèixer com a conseqüència de la intensa pressió humana. D'altres, com el senglar, el conill, la geneta, la fagina, la guineu, el toixó o l'esquirol han aconseguit adaptar-se i, fins i tot, beneficiar-se en alguns casos. El desenvolupament del sistema càrstic, amb la formació de coves i avencs, afavoreix la presència d'animals cavernícoles com el rat-penat.

Un altre grup faunístic ben representat, el més divers entre els vertebrats, és el de les aus. Rapinyaires diürns i nocturns, insectívors com l'abellerol i la merla, granívors com el gafarró o la cadenera i aus de pineda com el picot verd, entre d'altres, configuren un grup d'animals sempre fàcil i agraït d'observar. L'abandó de les activitats agrícoles ha provocat una certa regressió d'algunes espècies com la perdiu que, tot i ser relativament freqüent, ha reduït la seva població a mida que vinyes i conreus de cereals deixaven lloc a erms i brolles.

També els artròpodes, amb la seva gran diversitat de formes, han colonitzat tots els racons del massís. És molt destacable la presència d'espècies cavernícoles. Tot i la fragilitat dels ecosistemes de coves i avencs i la forta pressió humana en algunes cavitats, l'aïllament i la baixa freqüentació en d'altres, ha estat la clau per a la supervivència de moltes d'aquestes espècies.

Amfibis com la granota reineta, el gripauet, el tòtil o la salamandra, també formen part de l'inventari faunístic del Garraf, encara que colonitzant indrets molt localitzats del massís i en èpoques molt concretes.

No hem d'oblidar els ambients marins, on estan presents gran part de les espècies que componen la fauna invertebrada i ictiològica de la costa catalana.

La fauna actual del massís i la seva distribució són, sens dubte, resultat de la intensa interacció de les activitats de l'home i el medi on les realitza. La disminució de les activitats tradicionals ha dut a una certa homogeneïtzació del paisatge i ha reduït la diversitat paisatgística. L'abandó de terres de conreu i de la ramaderia ha fet disminuir la fauna que portava associada. Els incendis i la consegüent reducció de boscos han perjudicat als animals propis d'aquests ambients afavorint, alhora, als que estan millor adaptats per viure entre el matollar. És necessari, per tant, afavorir una diversitat màxima del paisatge de cara a facilitar la diversitat faunística i garantir-ne el sosteniment.

Nota: Podeu consultar els cartells de flora i fauna del Garraf editats pel Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.

■ L'ocupació humana

Si bé hi ha evidències de l'existència de poblats durant el paleolític mitjà en zones properes al massís (p.e. Sitges i Sant Pere de Ribes), l'ocupació humana del massís es remunta al neolític, època de la que s'han trobat nombroses restes en diferents punts de la muntanya.

Els primers poblaments importants es trobaven a la franja litoral, on les condicions de vida eren més còmodes, i a prop del mar, una font de recursos de vital importància. A partir dels íbers, durant alguns segles abans de Crist, el comerç marítim amb fenicis i grecs va ser intens. Més endavant, durant el domini romà, el comerç va experimentar un fort creixement i les planes s'ompliren de poblats i conreus. La vinya i les exportacions de vi aportaren riquesa al massís i a les terres de les comarques que l'envolten. En aquella època el massís estava comunicat amb la resta de la mediterrània per mar, i amb la península a través de camins (Via Augusta i altres vies secundàries).

A partir del s. III dC, l'arribada del cristianisme porta a un empobriment del comerç i es passa cap a una economia de subsistència. Les incursions de pobles germànics van portar alguns canvis, però els mitjans de subsistència no canviaren. Al s. VIII arribaren els àrabs per establir-se (potser l'origen del topònim Garraf prové d'aquesta època), fins al s. X, quan la reconquesta s'imposa a la zona. Durant un temps la Marca Hispànica, que delimitava els territoris cristià i musulmà, delimitava la frontera pocs quilòmetres al sud del massís, en les terres del Castell d'Olèrdola (avui Parc Comarcal d'Olèrdola). Sota el domini dels comtes de Barcelona, la població es recuperà, estenent-se pobles i conreus i estabilitzant-se el comerç. A partir del s. XIV, i com a conseqüència de les guerres de poders entre els senyors feudals i els comtes, va iniciar-se un llarg període de precarietat. Les malalties de tot tipus i sobretot les pestes van fer minvar la població fins a l'extrem que alguns poblats importants, com Jafre (avui en ruïnes) i Garraf, van perdre tots els seus habitants.

La pau social a partir del s. XVII va tornar la vida al massís. La població es triplicà i tota la societat va experimentar una recuperació que ja no s'aturaria fins a finals del segle XIX.

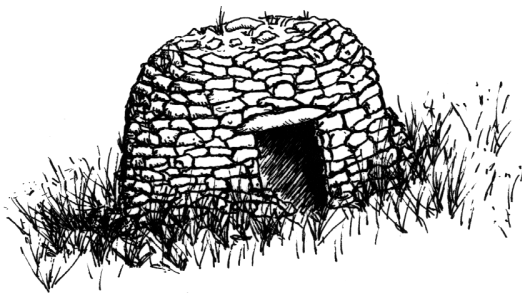

Nucli antic del poble d'Olivella.

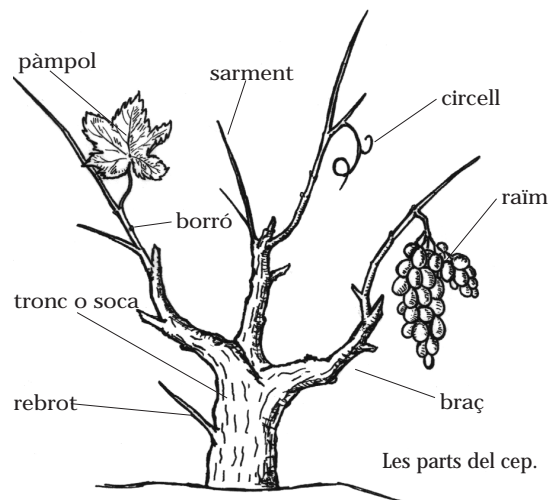
■ L'activitat humana

L'explotació dels recursos naturals del massís del Garraf que l'home ha fet, i fa actualment, ha estat un dels factors determinants de la configuració actual del paisatge.

Les activitats tradicionals s'han basat sobretot en l'agricultura i la ramaderia. Fins fa un segle, les vinyes, les plantacions d'oliveres i garrofers i els conreus de cereals ocupaven bona part del massís. Les feixes que esglaonen els turons a can Grau, una antiga masia vitivinícola, esdevenen testimonis d'aquests temps passats en què l'activitat humana al Garraf era molt important. Els canvis socials, econòmics i polítics i l'aparició de la plaga de fil·loxera a les vinyes l'any 1886 van motivar l'abandó progressiu de la majoria de terres de conreu.

Barraca de vinya on els pagesos guardaven les eines del camp.

Les parts del cep.

Al llarg del segle XX, amb una població permanent molt reduïda, el massís del Garraf va esdevenir un indret on s'hi realitzaven unes poques activitats, però molt agressives amb el medi. La proximitat del Garraf a àrees tan densament poblades com la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana va ser determinant per a ubicar-hi un abocador d'escombraries a la vall de Joan, l'any 1972. D'altra banda, la naturalesa calcària de la roca ja havia fet proliferar durant el primer terç del segle XX tot un seguit de pedreres al llarg de tot el perímetre del parc, com les que trobem al llarg de la costa. L'activitat turística dels municipis propers (com Sitges i Castelldefels) i les necessitats comercials han estat determinants a l'hora d'establir un sistema de comunicacions (línia de ferrocarrils, carreteres i una autopista) que superessin l'obstacle natural del massís.

Els incendis forestals, l'abocador d'escombraries, les pedreres, les urbanitzacions incontrolades dels anys seixanta i el desconeixement general per part de la població catalana van afavorir la imatge d'un Garraf desolat. Arran d'aquesta degradació i per l'elevadíssim valor ecològic i paisatgístic del massís, va créixer en la societat civil la voluntat de preservar i protegir aquest indret, i que va reflectir la Diputació de Barcelona amb la seva protecció a l'any 1986.

Tot i que l'interior del massís s'ha despoblat irremeiablement, pràcticament tots els municipis que l'integren han experimentat un important creixement en els darrers anys. Begues, Sitges i Olivella en són bons exemples. La bonança del clima, la proximitat a Barcelona, la millora de les comunicacions i el paisatge han atret moltes persones que han decidit establir-hi la seva residència. També és molt significativa la gran oferta turística, concentrada principalment a la franja costanera. Les activitats del sector terciari, especialment les relacionades amb la restauració i el turisme, són, avui dia, els recursos bàsics de la gent del Garraf.

■ L'ús públic del parc

Fa uns anys, la gran majoria de gent que circulava per la carretera de les costes del Garraf ignorava del tot què s'amagava darrera aquelles parets de roca. La ignorància sobre el terreny que s'estenia fins la carretera de Begues era quasi total. Era com un espai buit en la geografia.

Actualment aquesta situació va canviant tot i que encara són moltes les persones, fins i tot veïnes del parc, que desconeixen aquest paisatge. La millora en les comunicacions i les necessitats socials de cercar espais nous de lleure en la natura han facilitat l'apropament de milers de ciutadans. De fet, cada any són més els ciutadans que s'endinsen al Garraf, per qualsevol de les seves portes naturals, atrets pel paisatge de la muntanya, per les comoditats dels nous accessos i per l'atractiu dels equipaments del parc.

En un parc natural, la massificació pot esdevenir un factor important de degradació del paisatge. La gestió del parc sempre ha intentat harmonitzar l'ús cultural, social i econòmic del territori amb el manteniment dels valors paisatgístics i dels processos ecològics. Per tal d'ordenar l'ús que el públic fa del parc, s'han creat un conjunt d'equipaments amb l'objectiu de:

- Facilitar informació al públic visitant.
- Evitar la freqüentació intensa d'alguns indrets.
- Promoure activitats de divulgació del parc, de recerca i investigació i d'educació ambiental.

Els tipus d'equipaments existents al parc són els següents:

- Oficines i centre d'informació de La Pleta (amb un audiovisual i una sala d'exposicions)
- Centre d'informació La Sala, a Olivella.
- Centre de documentació al Museu de Gavà
- Equipaments d'educació ambiental a can Grau i Vallgrassa

Dins el parc també es potencien les activitats pedagògiques mitjançant les estades a les escoles de natura, exposicions, itineraris senyalitzats, etc. El programa «Coneguem els nostres parcs» destinada als centres educatius proporciona als escolars la possibilitat de conèixer i gaudir del Garraf.

Per promoure i divulgar les activitats culturals que s'organitzen dins el parc i en els municipis s'ha creat la campanya «Viu el parc» amb la intenció de fomentar la relació entre els seus habitants, les entitats cíviques i els visitants del parc.

El programa d'activitats el formen actuacions de gèneres ben diversos: concerts musicals a l'aire lliure, obres de teatre, dramatitzacions poètiques, conferències, etc. D'entre els actes en destaquen la «Gran Festa» del parc i un programa escolar específic per als alumnes de cinquè dels municipis del parc.

El programa també inclou les activitats culturals pròpies dels diferents municipis com: aplecs, festes majors, etc.

A diferència d'altres parcs, el Parc Natural del Garraf és un parc poc visitat pels amants de la natura. La tasca de la Diputació de Barcelona ha estat potenciar aquest espai per donar a conèixer els seus valors. El Cercle d'Amics dels Parcs Naturals constitueix una altra manera de difondre el coneixement sobre el parc i les possibilitats que ofereix per gaudir-lo.

2. Glossari

Alvèol m. Petita cavitat originada a les roques per acció de l'erosió física o química.

Avenc m. Cavitat natural subterrània formada per pous i galeries. Una boca o obertura comunica l'interior del primer pou amb l'exterior.

Bosquina f. Formació vegetal densa dominada per arbusts alts.

Brolla f. Formació vegetal formada per mates i arbusts baixos.

Calcària f. Roca d'origen sedimentari formada principalment per carbonat de calci.

Calcita f. Mineral resultant de la cristallització del carbonat de calci.

Carena f. La línia més alta que separa les dues vessants d'una muntanya.

Carst m. Paisatge característic de massissos calcaris en els que la roca ha patit un procés d'erosió química anomenat carstificació. D'entre les formes del modelat càrstic trobem els rasclers, les dolines i els avencs.

Clímax m. Estapa final estable cap a la que tendeix a evolucionar una comunitat vegetal de forma natural (comunitat climàtica).

Cova f. Cavitat natural subterrània en la que predominen les galeries horitzontals per sobre dels pous.

Cretaci m. Darrer període del Mesozoic o era Secundària que comprén entre 65 i 141 milions d'anys enrera.

Descalcificació f. Procés d'eliminació del carbonat de calci d'una roca degut a l'acció erosiva química de l'aigua carregada amb àcid carbònic.

Dissolució f. Procés químic pel qual una substància es dispersa en una altra donant lloc a una solució.

Dolina f. Depressió arrodonida i tancada formada com a conseqüència de la dissolució de la roca calcària de la seva superfície.

Esclerofil·la f. Plantes i comunitats de plantes amb fulles petites i endurides.

Espeleologia f. Activitat científica que, mitjançant tècniques esportives, explora i estudia les cavitats subterrànies.

Esquist m. Roca silícia d'estructura fullada. També anomenada llicorella.

Estalactita f. Formació calcària cilíndrica o cònica que penja del sostre de les cavitats subterrànies.

Estalagmita f. Formació calcària cilíndrica o cònica formada al sòl de les cavitats subterrànies.

Foraminífer m. Organisme unicel·lular proveït d'una closca amb diversos forats diminuts per on surten pseudopodis –prolongacions que li serveixen per alimentar-se.

Fòssil m. Resta d'un organisme o traça de la seva activitat que ha quedat incorporada dins d'una formació geològica.

Galeria f. Conducte subterrani de desenvolupament horitzontal.

Gres m. Roca sedimentària detrítica.

Ictiologia m. Ciència que estudia els peixos.

Màquia f. Formació vegetal densa i ombrívola dominada per arbutsts alts de fulla dura i persistent.

Marga f. Roca d'origen sedimentari formada per argila i carbonat de calci.

Orbitolina f. Foraminífer que va viure durant el Cretaci. Molt comú a la zona de l'actual Serralada Litoral.

Paleozoic m. Era geològica que compren entre -570 i -248 milions d'anys.

Pedrera f. Mina a cel obert d'on s'extreuen roques.

Perennifòl·lia f. Planta que renova les seves fulles de forma gradual.

Pou m. Conducte subterrani de desenvolupament vertical.

Rascler m. Conjunt de canals i estries a la superfície de la roca calcària i que forma part del modelat càrstic.

Terra rossa f. Argila rogenca que resulta de la dissolució química de les calcàries. Es troba en els alvèols i les estries de les roques així com recobrint les dolines.

3. Normes

- Hem d'anar molt en compte per respectar el medi, intentant deixar el mínim rastre possible del nostre pas per la zona. Cal recordar que cadascú és responsable de les seves deixalles i caldrà que les guardi a la motxilla per llençar-les al corresponent contenidor un cop torni a casa.
- L'agricultura és el mitjà de vida d'una part dels habitants del Garraf. En la nostra estada al parc tenim l'obligació de respectar el seu treball.
- La presència de l'home en el Garraf ha deixat tot un seguit de manifestacions al llarg del temps: ermites, esglésies, castells, masies i corrals, barraques, marges, camins, etc. Tot això constitueix un patrimoni cultural de gran riquesa que cal conservar.
- La caça al Garraf és permesa, però està regulada per llei.
- L'accés rodat (en vehicle) també està regulat. No es pot circular fora de les carreteres i les pistes d'ús públic; respecteu els senyals.
- El Garraf és un indret idoni per a la pràctica esportiva. Recordeu que no us podeu desviar dels camins.
- Si colliu bolets, cal fer-ho amb cura, sense utilitzar eines que puguin malmetre el sòl del bosc.
- El margalló està protegit per la llei.
- Recordeu que estar expressament prohibit fer foc en tot el parc.

Nota: per comentar la reglamentació bàsica del parc són útils les pàgines 4 i 5 del guió didàctic. Es poden completar, com a treball previ, abans de realitzar l'itinerari al Garraf.

• La caça al Garraf és permesa, però està regulada per llei.

• El margalló està protegit per la llei.

• El Garraf és un indret idoni per a la pràctica esportiva. Recordeu que no us podeu desviar dels camins.

• El rocam del massís també està protegit. La seva extracció està regulada.

• Cal respectar tots els elements del patrimoni cultural: marges, camins, masies, corrals, esglésies, castells, etc.

• Està prohibit agafar les tortugues

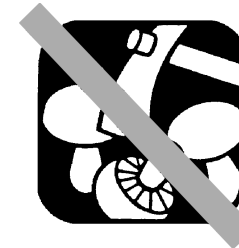
• Recordeu que és expressament prohibit fer foc en tot el parc.

• Hem d'anar molt en compte en respectar el medi, intentant deixar el mínim rastre possible del nostre pas per la zona. Cal recordar que les deixalles s'han de dipositar en els contenidors de recollida selectiva que hi ha dins el parc.

• L'accés rodat (en vehicle) també està regulat. No es pot circular fora de les carreteres i les pistes d'ús públic; respecteu els senyals.

• Si colliu bolets, cal fer-ho amb cura, sense utilitzar eines que puguin malmetre el sòl del bosc.

4. Recursos educatius per completar els itineraris

■ Bibliografia:

- AAVV. *Itineraris en el Parc Natural de Garraf*. Unió Excursionista de Catalunya, 1993.
- AAVV. *I Trobada d'estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona, 1984.
- AAVV. *II Trobada d'estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona, 1998
- Cerró, Portos, Filella, Pascó. "*El Garraf. La ictiofauna marina i l'herpetofauna*". Butlletí de la Societat Catalana d'Ictiologia i Herpetologia, num. 6, març de 1984
- Espinàs, J.M^a. *Les comarques del Principat*. Ed. Blume, 1978.
- Garcia Robles, Joseph. Garraf. *Poema dramàtic en cinc actes y un pròlech*, escrit en català per Ramon Picó y Campamar. Editat diverses vegades entre 1904 i 1917.
- Gual i Solé, J. *Situació socio-econòmica del Garraf*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Seix Barral, 1981.
- Lascurain, J. *Del Garraf blanc al Garraf negre*. Museu de Gavà, 1989.
- Malagelada i Benaprès, F. *L'antic camí de les Costes de Garraf i el seu entorn*. Grup d'Estudis Sitgetans, 1985.
- Miño, A. *Guia del Parc Natural de Garraf*. Diputació de Barcelona. Edició Mundilibros, 1986.
- Ortega, Juanjo. *Redescobrir el massís. 3 itineraris per conèixer el Parc Natural del Garraf*. Consell Comarcal del Garraf, 1998.
- Panareda i Clopés, J. *Descobrim Garraf*. Diputació de Barcelona. Edicions de la Universitat de Barcelona, 1986.
- Planas, Ramon. *El Penedès i Garraf*. Comarques de Catalunya 2. Albertí editor.
- TALP, Serveis d'Educació Ambiental. *Així és el Parc Natural del Garraf*. Editorial Mediterrània, 1997.

■ Audiovisuals:

- "El Garraf. Parc Natural". (25 min). *Centre d'Informació de la Pleta*.
Tel. 93 597 08 92 / 93 597 18 19

Recorregut pel Parc Natural del Garraf, a través del vent com a fil conductor, que ens permet conèixer la singularitat d'aquest espai protegit.

- "El massís del Garraf". (20 min). *Equipament pedagògic de Vallgrassa*. *Tel. 93 597 08 91 - 970 20 42 25*

Presentació de la riquesa paisatgística i ecològica del parc natural i de l'ocupació humana del massís al llarg del temps.

■ Vídeo:

- "La vegetació del Garraf". TV Ribes. Sant Pere de Ribes, 1996.
- "El Garraf Parc Natural". TV Ribes. Sant Pere de Ribes, 1996.

Es poden aconseguir sol·licitant-los a TV Ribes, al telf. 93 896 29 19.

■ Cartells:

- Panoràmic del Parc Natural del Garraf
- Parc Natural del Garraf "Flora i fauna de la màquia i el bosc"
- Parc Natural del Garraf "Flora i fauna dels rasclers, els fondos, els avencs i el litoral"

Es poden adquirir al Centre d'Informació de La Pleta.